

Михніцька І. В., студентка

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ПЕРЕКЛ — АД ЧИ ПЕКЛО ДЛЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ОРИГІНАЛУ (НА МАТЕРІАЛІ РОСІЙСЬКОМОВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПОЕЗІЇ І. ДРАЧА)

У статті сконцентровано увагу на одному з аспектів дослідження перекладу зі спорідненої мови, який викликає не менше труднощів, ніж переклад із далекоспоріднених мов. Через неперекладацькі інтерпретації творів І. Драча можливо прослідкувати неповторність його ідіостилю в межах колоритності української мови та мовних реалій.

Ключові слова: переклад, оригінал, міжмовна комунікація, близькоспоріднені мови, трансформація, «дух» оригіналу.

Переклад — наріжний камінь багатьох наукових досліджень, багатоаспектна ніша в літературі, адже перекладознавство як явище зумовлене амбівалентністю сприйняття та суджень. Багато письменників і літературознавців обґрунтовували цю тему у своїх дослідженнях (М. Рильський, Р. Гром'як [2], А. Ткаченко [11], З. Лановик [8] та ін.).

Мета статті — дослідити компаративний аспект на матеріалі російськомовних трансформацій поезії І. Драча: зіставлення художніх світів, рецептивних стратегій нараторів, ролі перекладів і мови-посередника між автором і реципієнтом.

Згідно з поставленою метою виокремлено такі завдання:

- зробити компаративний аналіз поезії І. Драча та її російськомовних трансформацій;
- дослідити рівень здійснених перекладів, виокремлюючи позитивні й негативні аспекти;
- визначити роль «псевдодрузів перекладачів», креолізмів, неперекладних реалій і перекладацьких компенсацій в інтерпретаціях українськомовних поезій;
- дослідити, чи переклад намагається зберегти «дух» оригіналу, чи адаптує поезію до рівня іншої мови, мислення, національної психології;

- визначити, наскільки збережено баланс між трансформацією архітектоніки, ритмомелодики, асоціативної, метафоричної та символічної систем оригіналу.

Предмет дослідження: переклади поезії І. Драча російською мовою.

Об'єкт дослідження: збірка поезій І. Драча «Вірші та поеми» (Твори у трьох томах) і збірка російськомовних перекладів І. Драча «Слово».

Переклад — це різновид міжмовного спілкування в широкому значенні цього терміна, у вузькому — відтворення оригінального тексту засобами іншої мови з намаганням зберегти форму та зміст першоджерела.

Письменник і перекладач Т. Гаврилів стверджує, що «переклад — це, по-перше — відтворення, по-друге — перетворення, по-третє — тлумачення, по-четверте — інтерпретація» [1]. На його думку, «діяльність перекладача є дуже невловимою і багатогранною. Існує італійський вислів, який говорить, що перекладач є зрадником. І він має рацію, бо перекладач зраджує матерію мови, якою написаний твір, і відтворює її зовсім іншою мовою. Тоді уже можна сперечатися, наскільки цей твір є твором автора, що написав його своєю рідною мовою, а наскільки — інтерпретацією чи витвором перекладача, що його переклав» [1].

Перекладач фактично повинен перекодувати текст іншою мовою так, щоб літературний продукт викликав такі ж асоціації, містив ті ж сенси. «Будь-яка філологічна операція з будь-якими явищами художньої літератури певним чином опосередковується рецептивними процесами мовця — дослідника, вчителя, журналіста, наївного читача. У такому разі постає закономірне питання про якість рецепції, її види та саморефлексію» [2, с. 27].

Прикметно для перекладознавства, що сприйняття читачем літературного продукту відбувається опосередковано, тобто через третю особу — перекладача, завдання якого — «не просто «докопатись» до національної логіки, але й зуміти зберегти та відтворити її засобами іншої мови в системі інших етнокультурних цінностей» [8, с. 255].

Н. Ісаєва наводить приклад фундаментальної китайської праці Вень Ідо «Тенденції розвитку історії літератури», де автор висунув ідею «злиття культур». Письменник висловив думку про те, що «ес-

тетична цінність літературного твору — це продукт спільної праці письменника й читача, тобто вже у ті часи він поставив питання про способи рецепції літературного матеріалу. Читач має право на власне тлумачення тексту, що додає нового життя змертвілій літературній критиці. Твір же, прочитаний представником іншої культури, тлумачиться з погляду естетики, моралі, художніх уподобань цієї культури. Отже, відбувається злиття двох світів — письменника й читача (якщо твір сприймається через переклад, то свій внесок у трансформацію першоджерела вносить і перекладач)» [5, с. 166].

Під час перекладання не менш важливим є уникнення надлишкової конкретизації для заповнення ««порожніх місць» чи «невизначених ділянок» власними уявленнями та емоціями» [8, с. 257], що призводить до спотворення чи руйнації оригіналу. «Завдання перекладача — конструювання сенсу (нім. *sinnconstitution*), але не з позиції ординарного читача, — він повинен перейняти на себе функції автора й повторити творчий процес написання твору» [8, с. 257].

Часом важко визначити, чи адекватним є переклад, чи, може, це зовсім не переклад, а стилізація, переспів, наслідування, адаптація, запозичення, переробка, травестія, творчість за мотивами. Генріх Гайне жартівливо висловлювався: «Переклад, мов жінка: якщо гарна, то невірна, якщо вірна, то негарна. А втім, усі вони невірні, але щодо гарних це більш помітно» [11].

В. Коптілов, ставлячи питання про критерії оцінки перекладу, три десятиліття тому наголошував на необхідності аналізу ритміки й римування, звукопису та метафоричності мови оригіналу й перекладу, закликав перекладачів звертати особливу увагу на фонетичні, лексичні, ритмічні особливості оригіналу, бо через них пізнається його ідейно-образна структура [7, с. 56].

Взаємодія двох близькоспоріднених мов сприяє не лише їхньому взаємозбагаченню, а й призводить до небажаного взаємопроникнення, найбільш простим виявом якого є відхилення від норм однієї мови під впливом другої. Серед причин, що викликають інтерференцію на лексичному рівні, називають міжмовну омонімію. За визначенням З. Мацюк, міжмовна омонімія є «продуктом взаємодії близькоспоріднених мов, сплутування однакових за звучанням слів, що позначають різні поняття в різних словах» [9].

На шляху до ідеального відтворення першоджерела багато й інших небезпек. Наприклад, «безеквівалентна лексика», що відіграє

першорядну роль у відображенні соціально-історичного та культурного контексту. Поряд із цією небезпекою виокремлюють креолізми (слова, «живцем» перенесені з однієї мови в іншу), калькування, буквалізми.

Однак є перекладацькі прийоми, що допомагають збалансувати кількість невідповідностей, відхилень від оригіналу. Компенсацією називають такий спосіб перекладу, при якому елементи змісту, що були втрачені, передано в тексті якимось іншим засобом, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що й в оригіналі.

Важливо зрозуміти, чи переклад «ретранслює потенціал оригіналу в усій його повноті в іншомовне середовище, чи лише частково передає основні ідеї та образи, які легше передати іншою мовою, чи повністю адаптує його до рівня не лише іншої мови, а й іншого мислення, іншої національної психології, «вбиваючи» таким чином «дух» оригіналу» [8, с. 254].

3. Лановик переконана, що «перекладач повинен «розкласти» текст оригіналу на окремі елементи, а потім знову «скласти» його в нову структурну єдність, але так, щоб у читачів перекладу виникали образи та асоціації, співмірні з образами й асоціаціями, які виникають у читачів першотвору» [8, с. 256].

О. Тетеріна стверджує, що «розвиваючись, література спирається на переклади та запозичення, що зумовлено пошуками відповідних імпульсів в інонаціональному середовищі. Отже, переклад органічно вписується в контексті сприймаючої літератури, поповнюючи її потенціал, сприяючи розширенню меж власної літератури у світовому культурному просторі та засвідчуючи її потребу в міжлітературній комунікації, здатність до самовідтворення» [10].

Звісно, це слушна думка, адже переклади стають містком між культурами, однак вони й показують відмінності між менталітетами, мовами: «Треба пам'ятати, що з погляду мовознавства переклад завжди є порівняльною стилістикою двох мов, а з точки зору літературознавства — порівняльною поетикою двох поетичних мов, двох образних структур. Дистанція між різними мовами неоднакова, залежно від того, наскільки ці мови споріднені генетично» [8, с. 261]. Не варто покладатися на спорідненість мов, адже за недалекогоглядністю можна прогавити важливі нюанси, що стосуються оригіналу.

Особливо багато запитань щодо перекладознавства існує у співвідношеннях між українською та російською мовами. Велика кількість

людей звикла вважати, що найбільш подібна до української російська мова, хоча лексична відстань між ними — 38%, порівняно в українців з сербами — 32%, а з білорусами — всього 16%. Саме тому обурює закон РФ, що визнає українців і білорусів носіями російської мови.

Як зазначають дослідники, «твори літератур колишнього Союзу, зокрема й українські, потрапляли за кордон переважно через посередника — російський переклад... Хоч на певних етапах міжлітературної взаємодії переклад-посередник буває неминучим і навіть відіграє позитивну роль, заохочуючи звертатися до оригіналів» [11].

Переклад із близькоспоріднених мов містить поверхову легкість і велику кількість небезпек. Удвічі важче перекладати поезію таких оригінальних, самодостатніх любителів «словогри», яким був І. Драч.

Прикметним для поезії І. Драча є те, що слова мають різний потенціал образності та можуть викликати велику кількість асоціацій. Також існують слова, які самі по собі не є образами і не містять видимого образного навантаження, а виражають певне логічне поняття. Несподіване, незвичне поєднання таких слів у тексті художнього твору може пробудити в них приховані асоціативні можливості та створити образність.

Суттєвою при цьому є інтерпретація тих моментів контексту, які розкривають прихований внутрішній сенс, що мав на увазі автор. Тоді контекст може надавати образіві нового значення: за об'єктивним змістом того, що говорить, виступає те, що письменник має на увазі, що він хотів би сказати, дати зрозуміти, заради чого він це говорить. Стає очевидним, що сам контекст твору доповнюється «авторським підтекстом» [8, с. 264]. Хороша ілюстрація до попередніх тез — переклад вірша «Мій син фотографує мою матір» І. Драча, що здійснив Н. Шумаков.

Зміст оригіналу зазнав суттєвих змін. Перший рядок уже викликає запитання. «Мій син фотографує мою матір» перекладено як «Мой сын снимает «Зорким» мою маму». І. Драч не конкретизує, чим саме син фотографує. А чому це не може бути «Зеніт» чи «Алмаз»? Чим продиктоване таке уточнення, незрозуміло, хіба що це радянська реклама. Наступний рядок узагалі відходить від оригіналу («Кого ж вона тримає в пелені?» — «Все это происходит как во сне»). В оригіналі акцентовано увагу на образі матері, натомість перекладач просто висловлює певні відчуття ліричного героя. Із «Тремтять сонця на шибях і на хаті» теж відбулась метаморфоза: тепер «Тре-

пецут блики солнца в светлых рамках». Образ «сонць» позбавлений масштабності, лишається тільки відтінок, не передано словом тієї оригінальної енергії, всепоглинального світла. Перекладач спростив образний ряд, від «хати» й «шибок» залишилися тільки «рамки».

У другому катрені «огром шовковий» стає «шатром атласным». Синонім до діалектного «огром» — «безмір», як зазначено в синонімічному словнику С. Караванського [6, с. 279]. Ідеться про безмежжя, глибину, неможливість виміряти небесний простір, однак переклад втрачає космічність, обмежену стелею шатра. До того ж епітет «шовковий» перетворено на «атласный». Цікаво, що перше стосується переважно природного походження, друге ж порівняно штучне поєднання матеріалів (якщо зіставити ці дві тканини).

У третій строфі перекладач дублює зміст і форму вірша, однак останній рядок «Як у гнізді, у сивій пелені» перекладає «В подоле юбки мамы, как в гнезде». І. Драч не акцентує увагу на тому, що це пелена маминої спідниці, адже на початку вже був згаданий цей символ, який проігноровано в перекладі. Також погоджуюсь з А. Ткаченком, рима «мне-гнезде», справді примітивна, навіть анекдотична [11].

*Трава як пахне! Як горить суниця!
Яка морозна дзвонкова вода!
Летить з дитинства сизопера птиця
І прямо в душу тяжко загляда!* [4, с. 166]

Звичайно, «зарниця горит» більш ефектно, ніж «суниця», проте це не привід так необачно жонглювати словами, адже образ цієї ягоди не просто промайнув між рядків, він один із центральних маркерів авторського задуму. Від «морозної води» в перекладі лишається «стынь», тому відтінок холоду не такий яскравий. А «сивопера птиця» спрощена до банальної «сказочной». Епітет «сивий» однак наділений особливою енергетикою, він пов'язаний з образом мами, дитинства, переклад втрачає цей місток із минулим.

Наступний катрен в оригіналі — мікс чуттів:

*Яке терпке життя всепроминує
Солодким димом обгорілих літ!
Яке боляче і яке цілює
Питво буття — і цвіт його, і плід!* [4, с. 166]

«Дим обгорілих літ» розвіяно «дымом горя и забот». Мабуть, І. Драчеві вдалося зобразити більш цілісну картинку. В українсько-мовному варіанті зрозуміло, що джерелом диму є «обгорілі літа», натомість у переклад перенесено «дим», однак не зрозуміло, звідки він узявся. В оригіналі крізь словосполучку «солодкий дим» учувається Овідієве «І дим батьківщини солодкий», дарма що в російському переспіві дим стає «медвяным». Соковита метафора «питво буття» стає звичайним «бытием».

*Мій син фотографує мою матір –
Вона ж мене тримає в пелені.
Я ще не вмю дибати по хаті,
Я йду, об призьбу спершись, при стіні [4, с. 166].*

У наступній строфі другий рядок абсолютно не пов'язаний за змістом із перекладеним «И мама вспоминает нашу жизнь». Перекладач залишає образ «хаты», проте позбувається побутової реалії «призьба», замінюючи її «стеной», хоча це різні за значенням слова: «Я не могу ходить еще по хате / И топаю, о стену опершись». Також штучно звучить «Снимает маму сын мой, это кстати». Видається, що «кстати» з'являється, щоб заримувати «по хате».

*Как горестно минувшее зовущим, —
Лови, мой сын, невозвратимый миг,
Ведь прошлое глядит на нас грядущим
И земляником на губах горчит [3, с. 171].*

Цей передостанній катрен практично ідеально передає «дух» і «тіло» оригіналу. Тільки «земляника» вже не є символом, адже перекладач раніше замінив її «зарницею», тому, на відміну від варіанта І. Драча, ця ягода не стає квінтесенцією дитячих спогадів, дорогих серцю моментів.

Далі «сонця гіркаві розілляті» стають «печальным светилом». Про ці «сонця» автор згадував ще на початку, однак потужний образ-обрамлення стерто, замінено менш оригінальними. До того ж перший і другий рядок останнього катрена взаємопов'язані: «Які сонця гіркаві розілляті — / За сивим сонцем молоде жене». Тому виходить, що переклад руйнує образний ланцюг, залишає відчуття

недомовленого. «*Сидить на призьбі моя сива матір*» — «*Сидит в платке моя седая мама*». Знову ж «*призьбу*» змиває перекладацькою хвилею, на березі лишається «*платок*».

Прекрасний вірш «*Мій син фотографує мою матір*» зазнав суттєвих спрощень, втратив головні образи-символи, на яких тримається вірш енергетично. Ніби однакова синівська оповідь про маму, однак фото різні.

Також цікавий приклад міжмовної взаємодії — поетичний твір «*Жінки і лелеки*» І. Драча та її переклад «*Женщины и аисты*» С. Золотцева.

«*Меняются женщины в августе. Напрочь меняются*» добре передає перший рядок. Далі перекладач додає до слова «*чад*» прикметник «*кухонний*», що відразу профанізує образ жінки, прив'язує до зайвих асоціацій. «*И наши слова, как дым, в бессилии маются / От таинства их горящих зрачков — жестоких свечей*» — С. Золотцев перекладає «*свічада*» як «*свічки*». Якщо пов'язувати ці два образи, то свічадо не може горіти, тільки бути свічником. Однак в українській мові це застаріла назва дзеркала, тому перекладач добряче схибив, очевидно, «*кльонувши*» на фонічну схожість. Із дзеркалом і пов'язана настанова «*Пізнай себе в очах*», себто подивися на себе. У перекладі це також втрачено.

*Щось літом сталося. Щось і не світилось.
Хтось був. Когось нема. Серпанок серпня є.
Вже серпик місяця зжинає те світило,
Що їм в жагучі чоловічки б'є* [4, с. 116].

У цьому фрагменті автор послуговується безособовістю як непевністю того, що відбулось. Два перші рядки перекладу такі: «*Что с летом случилось! Головы всем закружила / Хмарь августовская, хмель в сердцах загустел*». На противагу загубленості ліричного героя в часопросторі, омонімічній словогрі («*серпанок серпня*», «*серпик*»), Л. Золотцев вирішує залучити нові образи для змалювання пейзажу, такі як «*хмарь*» і «*хмель*». Хоча тут і є дешиця словогри, легкість серпанку не передано хмаровинням. Креолізм «*август-серпень*» недоречний, неприродний для російської мови.

Загалом переклад непоганий, якщо не зважати на кілька слів, що перекладені, ніби наосліп, за фонічною схожістю.

Отже, ефективність міжмовної комунікації передбачає належну точність перекладу, але у перекладацькій практиці реалізація цієї вимоги залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних чинників. Неточний вибір відповідного слова під час перекладу може призвести до зміни стилістичного забарвлення або навіть до втрати семантики слів.

Взаємодія двох близькопоряднених мов сприяє їх взаємозбагаченню, з одного боку, а з другого, — породжує явище небажаної інтерференції (взаємопроникнення), найбільш простим виявом якої є відхилення від норм однієї з мов під впливом іншої. Ця проблема набуває особливого значення в умовах масової російсько-української та українсько-російської двомовності.

На прикладі зіставлення поетичних творів «Слово», «Жінки і лелеки» з їх перекладами стає очевидним, що перекладачі не можуть повною мірою передати «дух» оригіналу, велика кількість образів зникає, багато з них трансформовано, тому загублено український колорит, левову частку ідіостилю І. Драча. Це свідчення того, що взаємодія літературної критики та перекладознавства необхідна для виявлення ганджів та унаочнення відмінностей між українським менталітетом і будь-яким іншим, у цьому випадку російським.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Гаврилів Т.* Літературна критика мала б виконувати роль санітара перекладацького лісу. URL: https://zik.ua/news/2005/10/23/tymofiy_gavryliv_literaturna_krytyka_mala_b_vykonuvaty_rol_sanitara_22408.
2. *Гром'як Р.* Літературна рецепція в компаративістичних студіях. *Слово і час*. 2002. №2. С. 26–30.
3. *Драч І.* Слово : [пер. с укр.]. Київ : Либідь, 2009. 448 с.
4. *Драч І.* Твори у трьох томах. Том 1 : Вірші та поеми. Київ : Фенікс, 2010. 336 с.
5. *Ісаєва Н.* Основні тенденції розвитку порівняльного літературознавства в Китаї. *Літературознавча компаративістика*. Навчальний посібник. Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. 331 с.
6. *Караванський С.* Практичний словник синонімів української мови. 5-те вид., опрацьоване і доповн. Львів : БаК, 2014. 530 с.
7. *Коптілов В.* Критерії оцінки перекладу. *Радянське літературознавство*. 1972. № 8. С. 53–59.

8. Лановик З. Художній переклад як проблема компаративістики. *Літературознавча компаративістика*. Навчальний посібник. Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. 331 с.

9. Мацюк З. Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування. Київ : Каравела, 2018. 352 с.

10. Тетеріна О. Переклад як чинник розвитку нової української літератури (початок XIX ст.). *Слово і час*. 2002. № 11. С. 14–19.

11. Ткаченко А. Художній переклад у полілозі культур. Конспект відкритої лекції для студентів 2-го курсу спеціальності «Літературна творчість, українська мова і література» (спекурс «Майстерня перекладу»).

Стаття надійшла до редакції 17.11.2020 р.

*Mykhynitska I. V., student
Taras Shevchenko National University
of Kyiv*

IS THE TRANSLATION — HELL FOR THE IDENTITY OF THE ORIGINAL (BASED ON RUSSIAN-LANGUAGE TRANSFORMATIONS OF I. DRACH'S POETRY)

Translation is the cornerstone of many scientific studies. This is a multifaceted niche in the literature, because translation studies as a phenomenon is due to the ambivalence of perception and judgment. Many writers and literary critics have substantiated this topic in their research. For example, M. Rylsky, R. Gromiak, A. Tkachenko, M. Lanovyk.

This paper focuses on only one aspect of the mainstream, namely the study of translation from a related language, as it seems that this type of text reproduction may cause less difficulty compared to translation from distant languages, but de facto hide many obstacles on the way to the perfect metamorphosis of the components of the text.

Through I. Drach's interpretations it is possible to trace the uniqueness of his idiosyncrasy within the colorfulness of the Ukrainian language and linguistic realities.

Purpose: to investigate the comparative aspect on the material of Russian-language transformations of I. Drach's poetry: comparison of art worlds, receptive strategies of narrators, the role of translations and the mediating language between the author and the recipient.

According to the set purpose the following tasks are allocated: make a comparative analysis of I. Drach's poetry and its Russian-language transformations; to investigate the level of completed translations, distinguishing between positive and negative aspects; to define the role of «pseudo-friends of translators», creolisms, untranslatable realities and translation compensations in interpretations of Ukrainian-language poems; to investigate whether the translation tries to preserve the so-called spirit of the original, whether it adapts the poetry to the level of another language, thinking, national psychology; determine the extent to which the balance between the transformation of architecture, rhythmic melodies, associative, metaphorical and symbolic systems of the original is preserved.

Keywords: translation, original, interlingual communication, closely related languages, transformation, “spirit” of the original.

REFERENCES

1. Gavryliv, T. (n. d.) Literaturna krytyka mala b vykonuvaty rol sanitara perekladatskoho lisu [Literary criticism should play the role of a nurse of the translation forest] URL: https://zik.ua/news/2005/10/23/tymofiy_gavryliv_literaturna_krytyka_mala_b_vykonuvaty_rol_sanitara_22408 [in Ukrainian].
2. Hromiak, R. (2002) Literaturna retseptsiia v komparatyvistychnykh studiiakh [Literary reception in comparative studies]. *Slovo i Chas*, 3. S. 26–30. [in Ukrainian].
3. Drach, I. (2009). Slovo [Word]: [trans. from Ukrainian]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
4. Drach, I. (2010). Tvory u trokh tomakh: Virshi ta poemy [Works in three volumes. Volume 1: Poems and poems]. Kyiv: Feniks [in Ukrainian].
5. Isaieva, N. (2002). Osnovni tendentsii rozvytku porivnialnoho literaturoznavstva v Kytai [The main trends in the development of comparative literature in China]. Ternopil: Editorial and Publishing Department of TSPU [in Ukrainian].
6. Karavanskyi, S. (2014). Praktychnyi slovnyk sinonimiv ukrainskoi movy [Practical dictionary of synonyms of the Ukrainian language]. Piate vydannia, opratsovane i dopovnene. Lviv: BaK [in Ukrainian].
7. Koptilov, V. (1972). Kryterii otsinky perekladu [Criteria for translation evaluation]. *Radsfinske literaturoznavstvo studies*, 8. S. 53–59. [in Ukrainian].
8. Lanovyk, Z. (2002). Khudozhnii pereklad yak problema komparatyvistyky. Literaturoznavcha komparatyvistyka [Artistic translation as a problem of complex means. Literary-comparative studies]. Navchalnyi posibnyk. Ternopil: Editorial and Publishing Department of TSPU. [in Ukrainian].

9. *Matsiyk, Z. & Stankevich, N.* (2018). *Ukrainska mova profesiinoho spilkuвання* [Ukrainian language of professional communication]. Київ: Karavela [in Ukrainian].

10. *Teterina, O.* (2002). *Pereklad yak chynnyk rozvutku novoi ukrainskoi literatury (pochatok XIX st.)* [Translation as a factor in the development of new Ukrainian literature (early XIX century)]. *Slovo i Chas*, 11, 14–19 [in Ukrainian].

11. *Tkachenko, A.* (n.d.) *Khudozhnii pereklad u polilozi kultur. Konspekt vidkrytoi leksii dlia studentiv druhoho kursu spetsialnosti «Literaturna tvor-chist ukrainska mova i literatura» (spetskurs «Maisternia perekladu»)* [Artistic translation in the polylogy of cultures. Synopsis of an open lecture for 2nd year students majoring in «Literary Creativity, Ukrainian Language and Literature» (special course «Translation Workshop»)]. Kyiv [in Ukrainian].